

Haralds Borge

I 2019 blev jeg blandt de heldige i Roskilde Stift, der fik bevilliget en 3 måneders studie-orlov. Ønsket om en studie-orlov havde været længe undervejs – helt fra 2008 havde jeg leget med tanken om, at HVIS jeg en dag skulle være blandt de heldige, der fik bevilliget en studie-orlov, så kunne det være spændende at undersøge noget om Danmarks Ringborge, som jo skulle være bygget af Harald Blåtand på et tidspunkt, hvor han allerede måtte være godt i gang med at gøre danerne kristne, hvis hans ord på Jellingestenen står til troende.

I 2008 var jeg endnu sognepræst i Havrebjerg og Mor til to 5-årige, som jeg denne sommer slæbte med på "Vikingemarked" på Trelleborg i nabo-sognet Hejninge, hvor ringborgen jo ligger. Pigerne elskede vikingemarkedet – var fascineret af skjolde, sværd, drikkehorn, perler og andet godt – moren syntes der var lige lovlig meget asa-tro – både blandt de frivillige vikinger – og i dén afslutning, som "slaget om Trelleborg" fik – for da slaget var udkæmpet – og de "døde" lå spredt på slagmarken – så fik alle børn og andre nysgerrige til opgave at kalde på Odin, så han kunne rejse de døde fra slagmarken.. Fis og ballade og spøg og skæmt..? – måske – men i hvert fald uhistorisk, da Ringborgene næppe var de krigskasserne, man så gerne vil gøre dem til og da de jo var bygget under Harald Blåtand, og det derfor næppe har været Odin, man har påkaldt, men Kristus. Tænkte jeg... og satte mig for, at det da kunne være et studium værd at sætte sig ind i ringborgenes historie, fund og arkæologi og anvendelse.

Til dato er der jo ikke – heller ikke fra fag-arkæologisk hold – kommet nogen klar og entydig udlægning af, hvorfor ringborgene blev bygget, hvad de blev brugt til – og hvorfor de gik så hurtigt af brug igen og ikke siden blev genbrugt. Senest blev Borgring ved Køge udgravet fra 2014-18, hvor denne ringborg blev sammenlignet med Stevnfortet og Østersø-volden i forsvaret af Danmark imod en udefra kommende fjende, men selve udgravningen gav ikke meget resultat, da denne ringborg synes at være blevet ødelagt uden at være blevet bygget færdig, og der har således aldrig været hverken huse eller beboelse på Borgring, som det ellers var tilfældet både med Fyrkat (Hobro), Aggersborg (Limfjorden) og Trelleborg (Slagelse).

De gængse tolkninger af ringborgene er, at de har været 1) Militær-kasserne for kongen og hans hird; 2) at det har været administrationscentre som skulle konsolidere kongens magt i et nyligt samlet Danmark. Administrationen kunne rejse fra center til center og opkræve skatter og således konsolidere magten. 3) borgene er bygget som forsvarsborge imod stadige trusler og pres sydfra fra Kejser Otto 1/2/3..

Ingen af disse fortolkninger synes jeg dog løser alle de spørgsmål, der rejser sig, når man ser på, hvornår borgene blev bygget, hvad man har fundet i dem og deres udformning, og at de alle blev ødelagt efter kun kort tid og aldrig genanvendt. For det første er der både mænd, kvinder og børn blandt de gravlagt på Trelleborg, For det andet stammer 99% af de våben, der er fundet på Trelleborg fra angrebet på den – ikke fra forsvaret – den resterende 1% er økser og prydspyd fundet i gravene. For det tredje er der kun fundet to mønter på borgene – en på Trelleborg og én på Fyrkat. Det harmonerer dårligt med administration og skat. For det fjerde har der på Trelleborg været dyrket landbrug og på Fyrkat har der været værksteder for metal-produktion, hvori har indgået både guld, sølv og Bronze. For det femte er der fundet et stort antal væbevægte både i Aggersborg og på Trelleborg – igen et udtryk for håndværk – og muligvis også for kvinder..

En ny tolkning fandt jeg antydning ved et "Onsdagstræf" i Sankt Peders Kirke – også o. 2008 - , hvor den daværende leder af Museet ved Trelleborg var på besøg en eftermiddag for at fortælle om Trelleborg – og

denne eftermiddag fortæller, at man ud fra ringborgenes udformning som et ringkors, måtte tolke dem som kristne anlæg – og at man måtte forvente at finde en kirke ikke langt derfra.. Dette er dog aldrig blevet formuleret af ham skriftligt, men tolkningen, synes jeg (ikke mindst nu efter min orlov!) giver rigtig meget mening.

I forvejen vidste jeg fra egne besøg på Trelleborg, at de mange gravlagte dér var blevet begravet med ansigtet mod øst og altså KUNNE være gravlagt kristent, og at der altså blandt de gravlagte var både kvinder og børn, hvilket jo peger i en anden retning end hirdsmænd og krig.

Så... i Januar 2019 og frem til 31.marts 2019 – gav jeg altså mig selv lov til – endelig – at fordybe med 100% i gamle, støvede bøger og mindst ligeså støvet arkæolog – krydret med lidt kirkehistorie om folkevandringer, Gotere, Ariere, Keltere, Saxere, Danere, Sveere og Germanere, Romerrigets deling, Øst-kirken og Vest-kirken, Ansgars mission i 826 og Danmarks Oldtid, som den så ud fra 7-10.århundrede – alt efter hvor meget, man nu kan nå, når det trods alt kun er 3 måneder, man har til det. Dertil kom, at jeg blev tildelt et rejselegat fra Axel Rosendals fond, som jeg brugte til at søge ud i landet på de forskellige "Locations" – Aggersborg og vikingegravpladsen Lindholm Høje, nord for Limfjorden; Nordjysk Museum i Års, Fyrkat ved Hobro, Ribes Vikinger, Jelling med Tamdrup og Sdr. Vissing Kirker ved Horsens, Hedeby og Dannevirke ved Slesvig, Ladby skibet ved Kerteminde med dens enestående vikingekonge-skibsgrav fra 925; Stormandsgården ved Tissø, Roskilde og Lejre museer og naturligvis Nationalmuseet (og også Moesgård ved Århus) med dens enestående udstilling med Jim Lyngvilds fortolkning af vikingerne – ikke mindst et meget moderne portræt af både Harald Blåtand og hans dronning Tove.

Og hvad fik jeg så ud af det?

Egentlig så meget, at det er svært at beskrive med få ord. For det blev som nævnt et udblik til både oldkirken, folkevandringstiden, det store skisma i 1054 og et studium af alt, hvad jeg kunne finde af artikler og bøger om vikingetiden og vikingerne. I lige akkurat efteråret 2018 kørte Kristeligt Dagblad en artikelrække om Vikingerne – og det var også i det år, at Anders Lundt Hansen, Torben Bramming og Thomas Frank udkom med deres forskellige bøger om vikingerne og vikingetiden. Især historikeren Anders Lundt Hansens bog "Sølv, blod, ran og ild" gav en del genlyd, da han i denne bog gør helt op med at tale om en egentlig "Vikingetid". "Viking" betyder blot pirat eller sørøver, og selve begrebet "vikingetid" er en konstruktion fra Nationalromantikens tid, som ikke har noget på sig arkæologisk. Arkæologisk forbliver man i "germansk jernalder" indtil omkring 1000-tallet, og et egentligt skifte sker først, når vi kommer ind i Middelalderen o. 1050. Overraskende er det også, at Anders Lundt Hansen i denne bog tager for givet, at Harald Blåtand allerede inden mødet med Poppo ER døbt og at kristningen af Danerne er en proces, der står på allerede fra 850 og frem. Frimenighedspræst, Torben Brammings bog, "Da vikingerne mødte korset", handler ganske vist primært om Ansgars mission i 826, men da den også har udblik til den forkyndelse, som vikingerne kan have mødt - og deres modtagelse af den - var den relevant også for mig. Sidst, men ikke mindst, udkom også provst Thomas Franks bog: "Min vej til vikingernes Byzans" i 2018, som endte med at blive overordentlig vigtig for min egen forståelse af ringborgene og Harald Blåtand. I sommeren 2019 kom så også Jeanette Varbergs anmelderroste bog om "Viking – Ran, ild og sværd" som jo sammenfatter al den nyere viden om "vikingetiden" og argumentere for, at dét skandinaviske storrige, som vi kalder vikinger, Normanner, varanger eller Rus (eller Majere og Skytere!) opstår på bagkanten af romerrigets fald i 476. Alt sammen udtryk for den store interesse, der netop nu er omkring vikingerne og vikingetiden.

Det betyder så også, at jeg – selv her 7 måneder efter at min studieorlov er afsluttet, slet ikke er færdig. For mig skete der det, at jeg i min læsning af det arkæologiske materiale fra ringborgene blev opmærksom på,

at de alle, i deres fuldbillede havde fund, der pegede mod øst og Østersø-området snarere end mod syd eller vest. Man havde forventet, da man udgravede Trelleborg ved Slagelse som den første af ringborgene i 1934-42, at den kunne været bygget som kasserne for ledingen i forbindelse med Sven Tveskægs togter mod England, og også Aggersborgs størrelse (mere end dobbelt så stor i diameter som Trelleborg og Fyrkat og med 12 huse i hver karré imod disse blot 4) skulle skyldes dens placering ved Limfjorden med adgang både mod Norge og England, og det har derfor overrasket udgraverne, at der INTET engelsk er fundet – ikke engang en enkelt lille engelsk mønt. Derimod er der selv i Aggersborg fundet Østersø-keramik, som måske ovenikøbet er lokalt-produceret (dvs. at indbyggerne på borgen selv kom fra Østersø-regionen og havde taget deres viden med sig hjemmefra.) Jomsborg (eller Jumne/Julin), som Harald Blåtand flygter til, da han er blevet såret i forbindelse med Svend Tveskægs oprør i mod ham, ligger således også i Polen, hvis det er sandt, at den svarer til Wolin ved Stettiner Søen. Også en runesten fundet i kirkediget ved Sdr. Vissing Kirke i 1836 knytter Harald Blåtand mod Østersøen. Herpå står nemlig at den var rejst af "Tove, Mistivis datter, Harald den godes, Gorms Søns kone". Mistiv(o)i var en abodritter-fyrste, som Harald Blåtand var i forbund med bl.a. i Slaver-opstanden imod Otto II i 983. Også en "strontium isotop-analyse" af nogle af de gravlagte fra Trelleborg fra 2013 bekræfter et link mod Øst – hvis man skal tro avis-overskrifterne fra dengang om, at "Harald Blåtands lejesoldater kom fra Polen" – hvis dette da overhovedet kan vise andet, end at de ikke var opvokset i det område, som i dag er Danmark. (Min egen første tanke, da jeg hørte om det på en rundvisning på Trelleborg var, om de mon kunne være missionærer og borgene tjene som en slags klostre/kirkecentre, men de øvrige Østersø områder blev også først kristnet o. 960 eller senere)

I min læsning søgte jeg også, om jeg kunne finde en forklaring på Ringborgenes meget geometrisk præcise udformning. Det står klart, at ringborgene har haft en meget dygtig arkitekt med stor matematisk viden. Målet på borgens diameter og omkreds går jo op med husenes længde og husene ligger præcist vinkelret på hinanden – samtidig med, at de hushjørner, der peger mod centrum ligger ret præcist i samme afstand til centrum. Der er i alle borgene gjort anstrengelser med at planere grunden, så den er helt jævn, samtidig med at alle portene er solvendte – og altså vender mod solens Nord, Syd, Øst og Vest – og IKKE anlagt med skelen til terrænet men til geometrien. Og spørgsmålet er klart: "Hvorfor..?" Interessant er det jo, at de faktisk følger den grundplan som mange kirker i oldtiden blev bygget efter: Et græsk kors omsluttet af en cirkel – og at det i meget religiøst byggeri er en grundtanke at forene det himmelske (cirklen) med det jordiske (kvadratet) hvilket til fulde er lykkedes for arkitekten bag ringborgene. Ydermere argumentere nogle for, at også ringborgen synes at ville løse "Cirkelns kvadratur" og lykkes med at gøre det. Så HVORFOR lod Harald Blåtand dem bygge – og med hvilket formål? Det synes at være at skyde over målet at gøre sig så store anstrengelser med noget, der blot skulle være til forsvar imod en ydre fjende – ovenikøbet uden tage højde for stedernes egen geografi.. Så et spørgsmål der meldte sig – også for mig – var om der kunne findes paralleller eller noget andet, der kunne forklare, hvorfor man havde givet ringborgene denne udformning.

Igangsættende for mig har det været at læse Niels Ishøj Christensens artikler om både Ringborgene og Jelling-monumentet. Det er ham, der især har gjort opmærksom på ringborgenes kan tolkes ud fra religiøs matematik, men ikke ham alene. Da det i 2012 blev almindeligt kendt, at Jelling-monumentet ikke blot består af gravhøjene, kirken, Jellingestenene og skibssætningen med nord-højen som centrum, men også af et 12 hektar stort område omkredset af en 360 X 4 m. lang, kvadratisk, rombe – anlagt i 967 af Harald Blåtand – og at denne rombe er så matematisk præcist, at al mulig hellig-matematik kan udledes af den, if. matematikeren Niels Bandholm, der har studeret emnet og også har haft fremlagt det på en konference i Milano. I Jellinge-anlægget finder han ikke alene "Det gyldne snit", men også Phi – som er "livets tal" – cirkelns kvadratur og meget andet, som man kunne læse om det i *Vejleamts Folkeblad d. 5.10.2012*. Artiklen indledes som følger: "*Måske ender Jellingmonumenterne snart på skoleskemaet - ikke i*

historietimerne, men i matematikundervisningen” – hvorefter den redegørelse, som jeg ovenfor har citeret fra, følger. Det var dog amatør-arkæologen, Niels Ishøj Christensen, der kom på den tanke, at sætte denne rombe i forbindelse med de romber, som man finder i megen kirkelig kunst, hvor romben er udtryk for ”Vesica Pisces” – det rum, der opstår, hvor to cirklers omkredse skærer igennem hinandens centrum. Også her er der hellig-matematik for fuld udblæsning – med ADAM og den nye ADAM og med Kristus Pantokrator og Guds Lam, Ezekiels tempel og alt muligt andet, som gør det overordentlig interessant, hvis man ser det som et monument over Harald Gormssøns kristning af danerne. Sådan skriver han det jo på Jellingestenen – i dag stillet op uden for den kirke som formodentlig ligger på det sted, hvor kongesædets store hal oprindeligt var – at ”Det var den Harald, som samlede Danmark al og Norge og som gjorde danerne kristne.”

Og HER kommer så Thomas Franks rejse til vikingernes Byzans ind..

Han har fået kendskab til en græsk kilde fra 952, der beskriver rejseruten ad de russiske floder (”Rus” er i øvrigt arabernes betegnelse fra vikinger/varanger) og vil efterprøve, om det også i virkeligheden vil kunne lade sig gøre. Så det gør han – men skriver også, *”at har jeg ret i, at [teksten] taler sandt.. vil det sammen med kalkmalerier, mønter, ringborge, arkæologiske fund og andet, sandsynliggøre, at der har været større kontakt mellem Danmark og Byzans end ellers antaget. Er det tilfældet, så kan mødet med kristendommen i Byzans have spillet ind på religionsskiftet i Danmark, og det kan forklare, at vikinger overgik til kristendommen, der i den udgave, som kom med missionærerne fra syd, blev forbundet med en trussel, men som de østpå mødte under andre omstændigheder..”* Et synspunkt jeg kun kan støtte – ikke mindst efter jeg selv kastede mig over det hav af artikler, der findes om emnet fra især svenske og russiske forskere (og en enkelt dansker – ansat ved et svensk universitet). Set i lyset af disse, giver det rigtig god mening, at der er skulle være kommet en væsentlig indflydelse fra Byzans til Danmark allerede mange år før Harald Blåtand – og det giver også mening, hvis kampen imod romerkirken ikke så meget har været en kamp imod kristendommen men en kamp imod at blive underlagt den tysk-romerske kejser.

Hvad er så baggrunden for Ringborgene?

Helt præcist er der vel ingen, der vil kunne sige noget med sikkerhed, men hvis det har noget på sig, at deres helt specielle matematiske struktur har skullet forbinde det himmelske med det jordiske så er det jo interessant, at de er bygget af netop Harald Blåtand, som også af samtiden anerkendes for sin kristning af danerne, men faktisk også anerkendes for at have hentet præster til Danmark i stort tal. Men hvor har de været? – og hvor var kirkerne på Harald Blåtands tid? Formodentlig var det stormandshallen, der blev anvendt til at begynde med – det var man var vant til, og under nogle af vore middelalderkirker, bla. i Jelling, har man jo fundet resterne af en stormandshal, som var der før kirken.

En fortolkning mere, der trækker ringborgene i en kirkelig retning er, at cirklen med de fire vinkelrette gader, som skærer hinanden i cirkelns centrum, i kristen tænkning er grundplanen for både det himmelske og jordiske Jerusalem. Allerede Poul Nørlund kommer ind på den tanke, i sin udgivelse af udgravningen på Trelleborg, og overvejer i den forbindelse også, om inspirationen mon kunne komme østfra, fra Byzans. Han opgiver dog at forfølge sporet videre – formodentlig fordi han ikke har fundet det sandsynligt ud fra hvad man dengang vidste om tiden. I stedet ser han træk fra den romerske kasserne, skønt han selv er inde på, at Trelleborg ikke adskiller sig fra en samtidig boplads i de fund der er gjort der, og også finder, at der har været dyrket landbrug på stedet. Hans

tolkning af det som træningslejr for vikingerne forud for deres togter kommer imidlertid til at bide sig fast og har holdt sig – også blandt professionelle museumsfolk helt til nu. Til trods for altså, at det også af hans egen udgivelse er tydeligt, at de 66 pilespidser, man finder på Trelleborg alle stammer fra angrebet på borgen – og IKKE fra forsvaret.., En sær holdning, vil jeg mene, hvis de var krigere men undlod at forsvare sig med våben... – (Og sært vel også for en konge at bosætte med sin hird i fuldstændig énsartede huse uden forskel på konge og knægt?). KUNNE den tanke tænkes, at Ringborgene har med kristningen af Danmark at gøre? Interessant er det jo, at Jelling-monumentet ikke bare i sin arkitektur kan tolkes kristent, men at Jellingestenen jo i sig selv faktisk er et Treenigheds symbol: En sten men tre sider – alle beskrevne og ornamenterede bla. triquetaer, der ikke blot var var vildt moderne i det 8-10.århundrede, men som jo også selv er et Treenigheds symbol. Dette tilsammen udtrykker, synes jeg, at Harald Blåtand var langt mere teologisk bevidst, end vi normalt vil tillægge ham det. Måske er der faktisk noget om det. når nogen vil hævde, at hans tilnavn intet har at gøre med en ”blå tand” men kommer af Blóttan – ”den rettroende”.

En lang historie kort: Harald Blåtand var i begavet med en overordentlig dygtig matematiker og arkitekt, og hans byggerier vidner om både fremsynethed og planlægning – og kristentro. Da borgene findes i alle landsdelen, Jylland, Fyn, Sjælland og muligvis Skåne, vidner de indirekte om at landet blev samlet under én og samme konge og centralmagt. Og måske vidner de så også om, at ”den Harald, som samlede Danmark al og Norge” jo også var ham, der gjorde danerne kristne..

Litteratur:

Poul Nørlund – ”Trelleborg”. ”Nordiske Fortidsminder” 1948; 4. bind, 1. hefte

Else Roesdahl – ”Fyrkat. En Vikingeborg II. Oldsagerne og gravpladsen”. Udgivet af ”Det Kgl. Nordiske Oldskriftsselskab”, København 1977

Else Roesdahl, Søren M. Sindbæk og Anne Pedersen, Red: ”Aggersborg i Vikingetiden”, Aarhus Universitetsforlag, 2014

Saxo Grammaticus (o. 1200), ”Danmarks Krønike” oversat af Fr. Winkel Horn; Sesam 1994

Ibn Fadlan (922): Vikingerne ved Volga

Widukind (død efter 973); Saxe-krøniken: Tredje bog, vers 65

Adam af Bremen(1040-1081) : 1.bog: 59: 2.bog.3; 2.bog.27+28

Roskilde krøniken ca. 1138

Helmods slaverkrønike ca. 1168

Knytlinga Saga

-

Pia Bennike, T. Douglas Price mfl: "Who was in Harold Bluetooth's army? Strontium isotope investigation of the cemetery at the Viking Age fortress at Trelleborg, Denmark". *Antiquity* 85 (2011): 476-489

Baun, Leif; Bandholm, Nils i Vejleamts Folkeblad 5.10.2012: <https://vafo.dk/artikel/der-er-matematik-i-jellings-fortid>

Bramming, Torben: "Da vikingerne mødte Korset – Ansgar og Missionen mod nord" - Kristeligt Dagblads Forlag 2018

Bjerg, Line, John H. Lind & Søren M. Sindbæk, Red: "From Goths to Varangians, communication and cultural exchange between the Baltic and the Black sea" Aarhus University Press" 2013

Christensen, Niels Ishøj: Den Store Konges Borg, Loke Forlag 2007

Christensen, Niels Ishøj: Kongegraven imellem de to høje i Jelling 11. juni 2015
https://www.academia.edu/35123104/Kongegraven_imellem_de_to_h%C3%B8je_i_Jelling

Christensen, Tom: "Lejre bag myten – de arkæologiske udgravninger"; Jysk Arkæologisk Selskab 2015

Dorbat, Andreas S. (Red): Kongens Borge – Rapport over undersøgelserne 2007-2010: Jysk Arkæologisk Selskab 2013.

Frank, Thomas – "Min vej til Vikingernes Byzans – 65 dage i kajak" – Kristeligt Dagblads Forlag 2018

Garipzanov, Ildar and Tolochko, Oleksiy (red): Early Christianity on the Way from the Varangians to the Greeks"; *Ruthenica. Supplementum* 4; Kiev 2011

- Ildar Garipzanov: Early Christian Scandinavia and the Problem of Eastern Influences (p. 17-32
- Henrik Janson: Scythian Christianity (p. 33-57)
- Oleksiy Tolochko: 'Varangian Christianity' in Tenth-century Rus' pp. 58-69
- Fedir Androshchuk: Symbols of Faith or Symbols of Status? Christian Objects in Tenth-Century Rus' pp- 70-89
- Elena Melnikova: How Christian were Viking Christians? Pp. 90-107
- Fjodor Uspenskij: The Advent of Christianity and Dynastic Naming in Scandinavia and Rus' pp. 108
- Tatjana N. Jackson: Rus' and Scandinavia: The Orthodox-Latin Division in Old Norse-Icelandic Literature and in Reality p. 120-132
- Jonathan Shepard: Concluding Remarks p. 133- 146

Hansen, Anders Lundt: "Sølv, Blod & Kongemagt – Bag om Vikingemyten"; Gyldendal 2018

Holmquist, Hjalmar og Nørregaard, Jens: "Kirkehistorie, bd. I, Oldtid og Middelalder"; Akademisk Forlag 1992

Kieffer-Olsen, Jakob: "Gravskikken som kilde til Danmarks Kristning" i "Kristningen af Norden – et 1000-års Jubilæum" red. Lars Bisgaard og René S. Christensen. Center for Middelalderstudier, Syddansk Universitet, Odense nr. 21-2002.

Jensen, Kurt Villads: "Det tabte venskab mellem Danmark og Rusland" – *Politkenhistorie.dk* (uddrag) 20.08.2018

Jensen, Jørgen: "Danmarks Oldtid – fra Stenalder til Vikingetid" – Gyldendal 2013

Persson, Charlotte Price: "Vikingeborg ved Køge mystificerer arkæologer" Videnskab.dk 30.maj 2016

Persson, Charlotte Price: Harald Blåtand kæmpede for den danske mønt. Videnskab.dk. 13.januar 2012.

Prentz, Peter mfl.: "Kong Haralds Vølv" i "Nationalmuseets Arbejdsmark" 2009 p. 215-232

Roesdahl, Else: "Vikingernes Verden" 8. reviderede udgave 2. oplag, Gyldendal 2019

Jørgen Jensen: "Danmarks Oldtid – Fra Stenalder til vikingetid"; Gyldendal 2013

Simonsen, Jørgen Bæk: Arabiske kilder til vikingetidens historie. Historisk Tidsskrift bd. 79 hæfte 1: 1979

Sindbæk, Søren M.: "Harald Blåtands Ringborge skulle modstå vikingeangreb og sikre kongen en mobil hær" i Videnskab.dk 19.juli 2018

Søvsø, Morten: "Tidlig Kristne begravelser ved Ribe Domkirke – Ansgars Kirkegård" i "Arkæologi i Schlesvig" 13, 2010 pp. 147-164

Tsukamoto, Chihiro: *Why do you trust them* – How Scandinavians lost and gained trust in Constantinople (https://www.academia.edu/32033727/Why_do_you_trust_them_How_Scandinavians_lost_and_gained_trust_in_Constantinople)

Ulriksen, Jens og Lyngstrøm, Henriette, Red: "Død og begravet i Vikingetiden" Københavns Universitet 2016

- Charlotta Lindblom: "Våbenfør kvinde i vognfading fra Oens – et bidrag til diskussionen om vognfadingsgrave med atypisk udstyr" (p.
- Morten Søvsø: "Ribes ældste gravpladser" p. 149-159
- Mogens Bo Henriksen: Brændt, men ikke altid begravet? Vikingetidens ligbrændingssteder og brandgrave (p.1-12)
- Nikolaj Wiuff Kristensen: "Klar til Ragnarok? Orienteringen af hedenske grave
- Astrid Simmelkiær – Kiste eller køretøj? Vognfadinger i vikingetidsgrave

Ulriksen, Jens: Vikingetidens gravskik i Danmark – Spor af begravelsesritualer i jordfæstegave KUML 2011, pr. 1-42

Varberg, Jeanette: "Viking – Ran, ild og sværd"; Gyldendal 2019